

Merkwaardige tweedelige porseleinen pijpenkop

Piet Smiesing

Onlangs vond ik op een overvolle kraam van een vlooiemarkt een merkwaardige porseleinen pijpenkop. De witporseleinen pijpenkop bestaat uit twee scharnierende delen. Voor een luttel bedrag werd ik eigenaar van de pijpenkop, plus koord en een slordig gelijmd vochtreservoir. Volgens de koopman hoorden deze onderdelen bij de totale pijp; de steel was hij echter kwijt geraakt. Omdat nog nooit eerder zo een merkwaardige pijpenkop zag, lijkt het me zinvol dit met de lezers te delen. Mogelijk kan iemand aanvullende informatie geven.

Afb. 1. Complete kop, hoogte 16 cm.

Ab. 2. Inscriptie 501863.

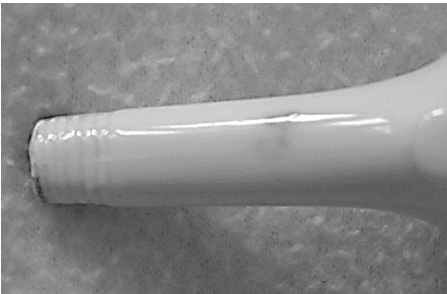
De pijpenkop

De kop meet van steeleind tot rand 16 cm en lijkt als het ware in twee delen gesneden (afb. 1). Het onderste deel heeft een steel met ribbels en een hiel precies als de bodem van een normale cilindervormige porseleinen pijpenkop en is 8 cm hoog. De bovenrand van deze bodem is van een messing montuur voorzien, dat met een scharnier aan het messing montuur van de ketel is bevestigd. Een krulvormige clip, zoals deze ook op pijpendoppen wordt aangetroffen, fungeert als slot. De monturen en pijpendop hebben een koordvormige reliëfversiering. Onder het scharnier van de pijpendop bevindt zich een oogje waardoor een koord geleid kan worden.

De porseleinen bodem van de ketel in het bovendeel heeft drie gaten, en steekt onder de cilinderrand uit en is omgeven door een messing ring dat precies in het montuur van het onderstuk past. De bovenrand van de kop heeft eveneens een messing montuur en een scharnierende pijpendop die helaas is afgebroken. Gezien de dikke koollaag in de ketel is uit de pijp flink gerookt!

Signering en merk

De vorige eigenaar (of de gever) heeft in de onderste ring van de ketel de cijfers 501863 gegraveerd. Mogelijk duidt 50 op een verjaring van een heuglijk feit en is 1863 het jaartal van aanschaf (afb. 2). Op de steel zijn door de fabrikant onder het glazuur in het blauw de letters V en C aangebracht, waarbij de C met de open zijde naar de V is gekeerd (afb. 3). Dit merk is volgens Morgenroth van de firma Hohenberg.¹⁷

Afb. 3. Merk VC in blauw, onder het glazuur.

Gebruik

De bijgeleverde 10 cm hoge losse vochtvanger (waterzak) hoort zeker niet bij. Dat zou dubbel op zijn, want deze pijpenkop is immers al van een vochtreservoir is voorzien. Deze vochtkamer wordt tijdens het roken waarschijnlijk net zo heet als de ketel, zodat de afvalstoffen inbrandden. Aan de binnenkant van het onderste deel is een ook een laag residu aangekoekt (afb 4b). Mogelijk was de pijp hierdoor niet goed te reinigen en werd dit type geen succes.

---

¹⁷ Morgenroth, p. 95

Afb. 4a-b. Scharnierpunt, ketelbodem met drie gaten en ingebrande residu in vochtkamer.

Afb. 5. Pijpenkop van granietgrijs-kleurig porselein met vaste vochtkamer, 1825-1850. Messing montuur, hoogte 90 mm.

Eerdere porseleinen pijpenkoppen uit het tweede kwart van de 19e eeuw hadden een vaste 'vochtkamer'. (Afb. 5 en Morgenroth, Fig. 26). De bodem van de ketel van de grijs porseleinen pijpenkop is afgesloten en heeft een diepte, vanaf de koprand gemeten 55 mm en heeft één luchtgaatje. De onderkant van de kop meet 90 mm (met sierribbel 91 mm). De vaste vochtvanger is dan ongeveer 25 mm hoog en is open naar het insteekdeel voor de steel. De binnenzijde van de ketel is 'wit geglaazuurd', maar het insteekdeel

is ongeglazuurd! Hierna kwam de losse vochtvanger in zwang, die ook de verbinding vormde tussen kop en steel.

Literatuur:

Morgenroth, W., *Tabakspfeifen sammeln, Kunstwerke in Porzellan, Ein Beitrag zur Geschichte des Rauchens*, 1989

Smiesing, P., *Verloren glans, Bodemvondsten van porseleinen pijpenkoppen*, *PKN* 39(151), 2017, p. 6-14.

Het AIP congres in het Nationaal Museum in Budapest (15)

Tabaksdoos met op de voorzijde het portret van Willem III (pag. 11)

Tweedelige porseleinen pijpenkop (pag.18)